

ואת אסופת התחלותיו ראה להוציא עכשיו לאור.

„אבני הבולת“ שפגסו כאן אין בהן אחידות מרובה מצד טיבן וערכן, אך אין לדרוש זאת בהכרח לגנותן, שכן מצויים פה שירים אחדים שהם נאים למדי, נאים הרבה יותר מאחיהם, ומכל-מקום נושאי-הבטחה. רוב הדברים יש בהם חותם של עצמיות נאמנה, חותרת למבע של כנות, נאבקת על ביטויה, מיוסרת ורדופת-סיוטים במידה העולה אפילו על האפייני לשירת-נעורים בדור הזה, ועם זאת נקיה, כמדומה, מהתימרות של מתן „ביטוי לדור“ במודע.

אבני הבולת של י. חזק אולי אינן כבדות ביותר, אבל שחורות הן עד מאד. המשרך דרכו בין השירים נתקל כמעט אך ורק בתמונות כגון „עניי אגג הדוקרות מקברו“, „לבקן גוסס“, „נר קטוע“, „גוויל חרוך“, „חלום של דם“, „דרך מסורפדת“, „ידיים שרוטות“, „קמרון עולה בחלונים“, „דף מפויח“, „צפרים מתות“, „בשורה שרופה“, „כלוב כתלים“, „דם ניגר, כתום... של ילד מוטל על הארץ“, „דגלים שמוטים“, „שלדים מאדימים“, „פני-סיד“, „עיניים עצומות“, „ים יבש / אין מים“, „יד צרועה“, „פגר סוס“, „עקבות צבוע / משחירים בטל“, „דממה בין יריה ליריה“, עגורים שחוטים, חומות מובקעות, עלמה הרוחצת בדם שחור ו„עירומה קולח פחם. גחליו כבויים“. גם הכרת מיני חטאים ועוונות עם מורא ענשים מפעמים את שירתו של י. חזק, מעיקים עליה. „צלך בוסס בחטא, החטא דבק בך“, „עוונות חזרו כמו גשם“, „רוחות-קדים הביי או חטאים לבוקר“, „פיומת חטאך ברכי-ביים... / אישם, אישם / מרבוד האדמה הוכתם“, „בי, אבי... / עובתי חוקתך“, „כל שנציתי מעודי / רצחתי“, „אבי, עצור את הסופה ! — —“

אם אמרנו שאין אחידות מרובה ב„אבנים“ הללו מצד טיבן וערכן, הנה אווירתן ואקלימן יש בהם אחידות מרובה, כפי שמעידות כמדומה אפילו המובאות שלוקטו כאן באקראי. זוהי אחידות המגיעה עד כדי כך שהיא מעיקה על הקורא בחדגונותה, במלאני-

ההשער הנשטף בנהר בולטות במוצאן הספר-די. אבל זה אינו מסכן, לדעתי, את שיריה הטובים של רינה שני; השפעות באות וחולפות. לעומת זאת, הסתבכות-שווא בדי-מריים צעקניים מדי ובאוצר מלים נדירות ככוונה וללא כיסוי — זוהי אצלה סכנה של ממש, משום שיש בה פיתוי של הפגנת עושר, תופעה „סגנונית“ זו קשורה כנראה באותה נהייה ליפה ולמור, האפיינית, כא-מור, לעולמה של המשוררת. התשוקה למלך בארץ-דמיון רחוקה, מורדה ויפה, ובייחוד כשלונה של תשוקה זו, אמנם אינם חידוש מפתיע בשירתנו, אבל הרי זו תשוקה משכ-נעת למדי כשהכתבת היא נערה אינטלק-טואלית ורגישה, ומלבד זה — בעלת שליטה לא מבוססת בלשון ובריממוס.

לסיום אביא שיר שבו המאבק בין חלום ומציאות, בין חיים ועקרות, הוא בצורת דיאלוג בין האם והופך דיאלוג פנימי. זהו, כמדומה, שיר מעניין מאד, הן מבחינה אסתטית הן כביטוי אישי להרגשת עקרות ומוות — הרגשה שמשוררת — אשה או נערה — מבטאת כאן מתוך זווית-ראייה מיוחדת; בעד לפריזמה של האם, שעקרונה היא מותה :

„שינה של עננים / עשן / ושלוליות החול // הווילונות נעים ושוב / עיניה על עיני. // שבע — אמרתי / פחדתי עליך. / שבע — אמרתי / מארות עליך. / ידיך סכיניים / אמרתי / מה / אמרתי. // מאה תקומי. / המוות יפה לך / אמרתי / העקרות נאה לך / אמרתי / מלים מפורשות / שקלתי / אחת אחרי / אחת. // מאה תשובי. / תתלשי שערך. / אלף תקומי. / לא תרפי. / מותי / אמרת / ועשית.“ (עמ' 69)

ח. ב. י.

אבני בולת

י. חזק הוא משורר צעיר, צעיר מאד, שאת צעדיו השיריים הראשונים ברשות-הרבים עשה ב„קשת“ דווקא, לפני כשנתיים-שלוש.

לפחות בחריקת־שן, „אנטיסמיט“, או כיוצא באלה כינויים שראוי להישמר מפניהם. אשר על כן, מי שמתבקש להעיר הערותיו על מחזורי־שירים כיוצא בזה, מוטב לו אולי שישל את געליו מעל רגליו, יבלע את בלעו — וידום.

צ. ק.

צייד בודד הוא הלב

ספר שעניינו בדידותם של בני־אדם. נפשות בודדות המבקשות קשר אל הזולת עוברות זו ליד זו ללא מגע ומחטיאות את המטרה תמיד כשהן מדמות למצוא את הגנש הקר רובה.

חמישה הם גיבורי הספר: ביף בראגון, בעל המרזח, האדם הבודד שמימיו לא זכה לחיבה; ג'ק בלאונט, המשולח והשיכור, השואף לתקן עולם באמצעות הדוגמות הסוצי־יאליסטיות; ד"ר קופלנד, הכושי האוהב את בני עמו ואינו מוצא את הקשר אליהם; מיק קלי, ילדת־העוני השואפת אל המוזיקה והיופי ונמכרת לעבודה בחנות־סדקית כדי לעזור למשפחתה: — כל אלה אין ביניהם לשון משותפת, אך משום־מה מדמים הם למצוא נפש מבינה בסינגר האילם — וזאת משום שתיקתו התמידית, סבר־פניו והיוכו הנעים, אך למעשה סינגר הוא אדם מוגבל ביותר ושאיפותיהם זרות לו. הוא עצמו מדמה למצוא נפש קרובה ללבו בחברו חסר־הדעה, וכשם שהארבעה נוהגים לדבר אליו למרות הרשותו כך הוא נוהג לכתוב מכתבים לאנטונפלוס שאינו יודע קרוא וכי טוב. האשליה והבדידות; הרעב לידידות וחוסר המענה; הפגיעה לגורל ונסיגות המרד, שסופם עגמת־נפש; השאיפה לטוב והמעשים הנוגדים שאיפה זו, מעשים הנכשלים על האדם בגיורת המסיבות; חוסר־האונים מול האלימות וההפקרות — כל אלה יוצרים אווירה קודרת מאד, מיסטית כמעט, ועם זה סיפור המעשים הוא ריאלי לגמרי. הרי זה סיפור על עיריה שבדרום ארה"ב, על עניותה המנוונת, על האיבה והאפליה כלפי הכושים, על אווירת העוובה בה גדלים ילד־ם של

כוליתה, אך אולי מעידה היא על המשורר שמצורו ומסלעו שלו הוצבו האבנים האלו, מגבעות־עלומי וממערות־אשמותיו הפרטיות שלו.

נוף בעשן

שנה אחת שעשה המחבר במחנה־השמדה, שאליו לוקח בידי הנאצים ב־1944, בעודו נער עול־ימי, ממששת, כנאמר בשער הקר־בן, „רקע למחזור השירים המובא בזה“, מחזור בן עשרים־ושלושה שירים קטנטנים, רסוקי־שורות, עצורי־מבע.

שואת־היהודים באירופה הקימה ספרות עצר־מה כל־כך, גם בלשון העברית, גם בתחום השירה והלייריקה — החל בקינתו־צוואתו של יצחק כצנלסון, שהיה מקרבנותיה, ובמפ־עלם הפואטי של אחדים משרידיה כמו גם של אישים כאורי צבי גרינברג ונתן אלתר־מן, וגמור באנחותיהן של כמה צפרי־שיר מנמכות־עוף יותר — עד שמי שמבקש „להתיחס“ אל הדברים האלה יחס ספרותי־בקרתי ימצא קושי למעלה מן הרגיל בהב־חנה בין מוץ לבר, בין חוויה למצוות־אנשים, בין דרשנות או חרוזות לבין יצירה, בין אמת שירית למה שאפשר לקרוא לו — אולי בקורטוב של עזות — דמאגוגיה שירית.

כמעט אין צורך להוסיף עוד שכל המנסה לבדוק את ספיחיה הספרותיים של הטרא־גדיה הגדולה על־פי אבני־בו־חן שיריות, או אמנותיות, היהו כמתחייב בנפשו כמעט; ואם עוד ירחיק לכת ויודה כי, במקרים אלה או אחרים, נדמה לו שאין היצירות עומדות, לדעתו, בפני הבקורת השירית, או האמנו־תית — על אף כל האישי והמיוחד ברקעם של הכותבים ושל הכותבים — או אז מובטח לו כמעט שיכונה, בשפתי־קצף או

* יחיאל חזק: אבני־נולת (שירים); הוצאת „עקד“ (בלי תאריך); 45 עמ'.

** איחמר יעוז קסט: נוף בעשן (פרקי ברגן־בלזן); מחזור שירים; הוצאת „עקד“, 1961.